

KATARZYNA KORONA

Socjoterapia w resocjalizacji osób nieprzystosowanych społecznie

Sociotherapy in Social Rehabilitation of People Socially Maladjusted

Magister, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki, Zakład Pedagogiki Resocjalizacyjnej, Polska

Streszczenie

W artykule poruszona została problematyka socjoterapii w pracy z osobami nieprzystosowanymi społecznie, ze szczególnym zwróceniem uwagi na możliwości jej wykorzystania w pracy ze skazanymi w warunkach izolacji więziennej. Wychodząc od definicji socjoterapii, przypomniany został jej rodowód – praca z osobami dorosłymi oraz zaproponowany nowy koncept jej zastosowania.

Słowa kluczowe: socjoterapia, resocjalizacja, skazany, więzienie

Abstract

The paper touches upon the issue of sociotherapy in working with socially maladjusted people, with a particular focus on the possibilities of using sociotherapy with convicts serving their penalty in prison isolation. Starting with the definition of sociotherapy, we recall its origins – working with adults and proposed new concept of its usage.

Keywords: sociotherapy, rehabilitation, convicted, prison

Wstęp

Pojęcie resocjalizacji w zależności od autora jest różnie definiowane. W rozumieniu Czapówa utożsamiana była jako socjalizacja reedukacyjna związana z modyfikacją wybranych struktur psychicznych (Szczepaniak, 2009, s. 117). Jest to szczególnie rodzaj wychowania, które przygotować ma jednostkę do akceptowalnego społecznie funkcjonowania w sytuacjach społecznych. Osobami nieprzystosowanymi społecznie zajmuje się dział pedagogiki specjalnej – pedagogika resocjalizacyjna, nauka zarazem interdyscyplinarna, jak i praktyczna (Konopczyński, 2009, s. 29–30). Jej szczególną odmianą jest pedagogika peniten-

cyjarna skoncentrowana na dorosłych – wykolejonych, przebywających w zakładach karnych (Bendyczak, Jędrzejak, Nowak, Szczepaniak, Urbańska, 1995, s. 11).

Celem oddziaływań resocjalizacyjnych jest uspołecznienie jednostki i pomoc jej, aby nauczyła się w sposób prawidłowy (bez naruszania prawa) i akceptowalny przez innych ludzi funkcjonować w społeczeństwie (Machel, 2003, s. 21). Proces resocjalizacji nawet w warunkach izolacyjnych przebiega w otoczeniu ludzi – kadry czy innych skazanych (por. Kalinowski, 2008, s. 234–235; Kuć, 2011, s. 5). Od dawna wiadome jest znaczenie relacji wewnątrzgrupowych dla procesu resocjalizacji (Lipkowski, 1976). Decyzje podejmowane w zakładzie karnym – nawiązywane relacje, przyjaźnie, przynależność do grup formalnych i nieformalnych – ma znaczenie dla efektów całego procesu. Wiedząc, jak istotne są relacje z innymi ludźmi, socjoterapia wydaje się stanowić oczywisty wybór. Utrwalenie lub pogłębienie nieprzystosowania społecznego w warunkach więziennych przekreśla szansę jednostki na poprawną readaptację społeczną (Machel, 2008, s. 149).

Rozwinięcie

Za rodowód podejścia socjoterapeutycznego uznawana jest psychodynamiczna terapia grupowa oraz terapia zajęciowa dorosłych (Waszyńska, Bury, Filipiak, 2015, s. 93–94). Pojawiała się ona również jako element klinicznej czy społecznej rehabilitacji medycznej. Obecnie granice między psychoterapią, socjoterapią lub pokrewnymi oddziaływaniami zacierają się (por. Wilk, 2014) i została ona sprowadzona głównie do pracy z dziećmi i młodzieżą. Praca z osobami dorosłymi traktowana jest marginalnie, choć w postaci akcji socjoterapeutycznej była identyfikowana z resocjalizacją (Wardaszkó-Łyskowska, 1966, s. 6). Socjoterapia definiowana jest jako świadome i zamierzone działanie mające na celu zorganizowanie dla dzieci warunków, które umożliwią im uzyskanie doświadczeń społecznych ułatwiających nastąpienie procesu socjoterapeutycznego (Strzemieczny, 1993, s. 45; Waszyńska, 2013, s. 107). Efektem tego działania będzie modyfikacja sposobu myślenia oraz niewłaściwych zachowań. W ujęciu Sawickiej (2010, s. 10–11) socjoterapia jest rodzajem pomocy psychologicznej służącej wsparciu osób (dzieci i młodzieży) cierpiących psychicznie lub poszukujących własnej drogi.

Wśród metod resocjalizacji penitencjarnej (Machel, 2003, s. 250–264) także można znaleźć metody oparte na wpływie grupowym. Odnoszą się one do sytuacji, w której co najmniej trzy związane ze sobą w jakiś sposób osoby (organizacja wewnętrzna, cechy indywidualne itp.) podejmują wspólną aktywność. W toku wspólnie podejmowanych działań pojawić się ma więź wewnątrzgrupowa, która u poszczególnych osób skutkować będzie „poczuciem przynależności, odrębności, zrozumienia, wsparcia, możliwością realizacji zainteresowań, ambicji” (Machel, 2003, s. 259). Konsekwencją będzie osłabienie bądź zatrzymanie

postępującego procesu deprywacji potrzeb, uniemożliwiając wystąpienie negatywnych zjawisk grupowych. Proces ten wymaga koordynacji ze strony osoby z odpowiednim przygotowaniem merytorycznym. W literaturze przedmiotu znaleźć można przykłady oddziaływań socjalizacyjno-kulturowych w placówkach penitencjarnych (Konopczyński, 2009, s. 312–341), jednak grupa staje się w nich pretekstem do podejmowania innych działań. Większa koncentracja na samej grupie i jej członkach stanowi swoistą innowację. Dodatkowo zaangażowanie w tą działalność specjalisty spoza personelu wpisywałoby się w koncepcję społecznej deizolacji więzień Baładynowicza (2015, s. 16–17).

Zaletami uczestnictwa w socjoterapii są m.in. możliwości modelowania pożądaných zachowań, odreagowania emocjonalnego (Jankowiak, Soroko, 2013, s. 53), modyfikowania nieskutecznych zachowań interpersonalnych, rozwijania kompetencji społecznych (Jankowiak, Soroko 2013, s. 34–38). Stanowi ono też namiastkę środowiska społecznego i może zmniejszyć poczucie społecznej izolacji uczestników.

Podsumowanie

Człowiek w więzieniu nie może zostać pozostawiony sam sobie (Machel, 2008, s. 154). Jego sytuację najlepiej są w stanie zrozumieć inni skazani przebywający w tożsamyh warunkach. Uczynienie z nich grupy pozytywnie funkcjonującej i atrakcyjnej społecznie w sposób wyraźny jest w stanie osłabić chęć poszukiwania innych grup, przynależność do podkultury więziennej czy właśnie uspołecznienie poprzez wzbogacenie własnej osobowości (Szałański, 2006, s. 119). Socjoterapia była stosowana w szpitalu w terapii przestępców seksualnych w Stanach Zjednoczonych (Cabeen, Coleman, 1961), w Polsce w zajęciach dla osób współzależniomyh (Sawicka, 2010, s. 293–294) czy więźniów młodocianyeh, którzy przebywają w areszcie śledczym (Sawicka, 2010, s. 255–291), są to jednak rzadkie inicjatywy, które nie zawierają weryfikacji empirycznej ich skuteczności. Tym samym istnieje uzasadniona potrzeba przeprowadzenia badań naukowych w tym kontekście, czym zajęła się autorka. Wyniki badań eksperymentalnych z osobami skazanymi z wykorzystaniem autorskiego programu socjoterapii są przedmiotem rozprawy doktorskiej autorki.

Literatura

- Baładynowicz, A. (2015). *Probacyjna sprawiedliwość karząca*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Bendyczak, S., Jędrzejak, K., Nowak, B., Szczepaniak, P., Urbańska, I. (1995). *Wprowadzenie do metodyki pracy penitencjarnej*. Kalisz: COSSW.
- Cabeen, C.W., Coleman, J.C. (1961). Grouptherapy with Sex Offender: Description and Evaluation of Grouptherapy Program in an Institutional Setting. *Journal of Clinical Psychology*, 17, 122–129.
- Jankowiak, B., Soroko, E. (2015). Diagnozowanie procesu grupowego w socjoterapii. Wskaźniki etapów rozwoju grupy socjoterapeutycznej adolescentów. W: K. Waszyńska, M. Filipiak (red.), *Współczesne konteksty psychoterapii i socjoterapii. Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki* (s. 131–147). Poznań: Wyd. UAM.

- Kalinowki, M. (2008). Struktura procesu resocjalizacji. W: B. Urban, J.M. Stanik (red.), *Resocjalizacja. Teoria i praktyka pedagogiczna* (s. 234–236). T. 1. Warszawa: Pedagogium Wyższa Szkoła Pedagogiki Resocjalizacyjnej, Wyd. Naukowe PWN.
- Konopczyński, M. (2009). *Metody twórczej resocjalizacji. Teoria i praktyka wychowawcza*. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.
- Kuć, M. (2011). *Prawne podstawy resocjalizacji*. Warszawa: C.H. Beck.
- Machel, H. (2003). *Więzenie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*. Gdańsk: Arche.
- Machel, H. (2008). *Sens i bezsens resocjalizacji penitencjarnej – casus polski. Studium penitencjarno-pedagogiczne*. Kraków: Impuls.
- Sawicka, K. (red.) (2010). *Socjoterapia*. Warszawa: KOMPENDIUM.
- Strzemieczny, J. (1993). *Zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży*. Warszawa: PTP.
- Szałański, J. (2006). Zadania diagnozy i psychokorektury w procesie optymalnej readaptacji psychospołecznej więźniów. W: H. Machel, M. Poliwoda, M. Spryszyńska (red.), *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w Polsce – w poszukiwaniu skuteczności* (s. 107–124). Gdańsk: Wyd. UG.
- Szczepaniak, P. (2009). Znaczenie pojęcia terapii w pedagogice specjalnej. W: A. Rejzner, P. Szczepaniak, *Terapia w resocjalizacji. Cz. 1: Ujęcie teoretyczne* (s. 107–121). Warszawa: Żak.
- Wardaszkó-Lyskowska, H. (1966). *Analiza roli socjoterapii we współczesnej psychiatrii*. Warszawa: Ośrodek Wydawniczy Akademii Medycznej w Warszawie.
- Waszyńska, K. (2013). Socjoterapeuta: osoba i specjalista. Kompetencje i kwalifikacje socjoterapeuty. W: B. Jankowiak (red.), *Socjoterapia jako forma pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Teoria i praktyka* (s. 105–116). Poznań: Wyd. UAM.
- Waszyńska, K., Bury, P., Filipiak, M. (2015). Socjoterapia a psychoterapia - refleksje teoretyczne. W: K. Waszyńska, M. Filipiak (red.), *Współczesne konteksty psychoterapii i socjoterapii. Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki* (s. 93–115). Poznań: Wyd. UAM.
- Wilk, M. (2014). *Diagnoza w socjoterapii. Ujęcie psychodynamiczne*. Sopot: GWP.